

10 гадоў „Знічкі“ 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 45 (2582) Год L

Беласток, 6 лістапада 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Не верыцца, што знаходжуся ў адной з найбольш беларускіх гмін у Польшчы. На 110 вучняў толькі 37 ходзіць на беларускую мову, для якой няма асобнага кабінета...

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Постмадэрны будынак школы ў Дубінах знаходзіцца паміж лесапільным прадпрыемствам „Тартак” і могілкамі. На першы погляд выклікае ён толькі захапленне. Не раз мне давлялася пачуць словы прызнання ў адрас будынка ад гасцей з Беларусі.

— Сапраўды, тут вучацца беларусы? — не скрывалі яны зайздасці.

Як вядома, у беларускасці не адзін твар. У многіх выпадках ён выяўляецца адно ў дэкаратыўнасці.

Чаму ў Комплексе школ няма беларускай залы:

— Няма ў нас месца!

Праўда, у будынку ёсць этнаграфічны куточак, аднак знаходзіцца ён у класах дзе вядзецца інтэграванае навучанне. Можна ў ім сфатаграфавання, палюбавацца...

Сустрэнуся з горстачкай гімназістаў у кабінце, дзе выкладаюцца нямецкая і руская мовы, пад нямецкімі і рускімі насценгазетамі.

— Бацькі не праяўляюць ахвоты да навучання беларускай мовы, — наракае настаўніца беларускай мовы ў гімназіі Валянціна Касцевіч. — Нядаўна таксама прыходзіла двух бацькоў, каб вызваліць сваіх дзяцей ад гэтых урокаў.

— Якія ў іх аргументы?

У адказ чую добравядомыя словы: — Нібыта беларуская мова мяшае ў навучы.

Сапраўды не верыцца, што знаходжуся ў адной з найбольш беларускіх гмін у Польшчы. На 110 вучняў толькі 37 ходзіць на беларускую мову. Мізэрна, хоць крыху лепш выглядае сітуацыя ў Пачатковай шко-

Школа мараў

ле, у якой на 139 асоб беларускую мову вывучаюць 66 школьнікаў.

У час перапынкаў на калідоры няма таго гулу і грукату, які пануе ў гарадскіх школах. Аднак тут як і ў горадзе чуецца адно польская мова. Працэс асіміляцыі не адносіцца адно да школы. Як адзначае настаўніца беларускай мовы Ніна Куптэль, у сем'ях дзеці размаўляюць ужо па-польску. Па-свойму гавораць яшчэ з бабулямі і дзядулямі, часам на вуліцы. На думку настаўніцы, прычына асіміляцыі заключаецца ў адсутнасці практычнага прымянення мовы.

— У адным класе я вяду ўрокі польскай і беларускай моў. Часта дзеля паяснення граматыкі прыводжу прыклады па-беларуску. І тыя дзеці зусім інакш ставяцца да беларускай мовы. Ім не трэба ўсё тлумачыць, што родная мова патрэбная, практычная.

Звычайна, пытанне пра „практычнасць” з'яўляецца разам з сацыяльным пытаннем. У настаўніцкім пакоі чую катастрафічны расказ пра алкагалізм у навакольных вёсках. Палова ўсіх навучэнцаў карыстаецца абедамі на кошт сацыяльнай апекі.

— Яшчэ і вайт Нараўчанскай гміны нас „успамог”, — чую пра рэгіянальныя хітрыкі. Значыць, выкупіў ён у Гайнаўскай гміне апусцелыя хаткі і пасяліў там свае чатыры сям'і. Зараз усе клопаты перайшлі

на галаву Гайнаўскай сацыяльнай дапамогі, на кошт якой выжываюць згаданыя сем'і.

У школе вядзецца гурток „Школа мараў”. Цэнтральнае месца займае аградурызм. Моладзь здабывае практычныя веды на тэму прыстававання дзедавых дамоў для патрэб турыстаў! Якія ў нас этнаграфічныя каштоўнасці, якія карысці ад прыроды Белавежскай пушчы...

Ужо з нулявога класа дзеці вывучаюць інфарматыку (для гэтага адведзены дзве залы), вывучаюць англійскую, нямецкую і рускую мовы. (У ліку замежных пералічваюць тут і беларускую мову).

Моладзь наведвае народных рамеснікаў, якія займаюцца вытворчасцю прадметаў і аздоб з саломы і лазы. Некаторыя прыярытэты рэгіянальнай адукацыі ўжо ўвайшлі ў жыццё школы. Вось, у час перапынкаў у Дубінах можна паласавацца пірагамі паводле мясцовых рэцэптур. Салодкія смакоці: арэшкі нашпігаваныя шакаладным крэмам, сырнікі, шарлёткі выпякаюць і прадаюць дзяўчаты за сімвалічную залатоўку.

Дзеля поўнага шчасця не хапае яшчэ музыкі славутага ў беларускім свеце народнага гурту „Дубіны”! Хоць, здаецца, ён ужо не ўпісваецца ў рэгіянальныя каштоўнасці?!

Ганна КАНДРАЦЮК

Самапаланізацыя 2

Здзіслаў ЛІПСКІ

Ці чалавек, які сваю мову лічыць горшай, можа быць добрым хрысціянінам? Сумняваюся ў гэтым. Апытаная журналістам Тамара Артэмюк, мяркуючы па імені і прозвішчы пэўна беларуска, крывадушна сцвярджае, „што цяпер разумее кожнае слова”. Здаецца мне гэта дзіўным, паколькі я сам разумею старажытнакаркоўнаславянскую мову, хаця я карэнны паляк і рымскі католік...

Усходняя палітыка 2

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Шмат тут залежыць не толькі ад асобы новага міністра замежных спраў, але і ад дарадцаў прэзідэнта Качынскага. Дарадцу прэзідэнта Кваснеўскага, незалежна ад ягонага дыпламатычнага вопыту ў Маскве — Станіславу Цёску — здаралася ў адносінах да стасункаў з усходнімі партнёрамі давесці свайго шэфа „пад дурнога хату”...

Жыццё вёскі 4

Аляксандр ВЯРЫЦКИ

Мая новая субяседніца сядзіць у агародчыку пад хатай на гарбузах і перабірае фасоллю. Размаўляю з ёю, астаючыся на панадворку, перад форткаю ў агарод. Калі непакоюся, што яна, без курткі, можа ў такую зябкасць прастудзіцца, паказвае, што вопраткі на ёй як на цыбулі. І хаця яна быццам прастуды не баіцца, то ўсё ж такі, як гэта ў старэйшых людзей, гутарка спаўзае ў медыцынскі бок...

Па-суседску 5

Міраслава ЛУКША

Група прыбыла ў Беласток у рамках праекта конкурсу, дафінансаванага польскім Міністэрствам замежных спраў, пры супрацоўніцтве з беларускімі няўрадавымі арганізацыямі, дзеля знаёмства і пераказання ў Беларусь іміджу Польшчы, як выглядае яна вачыма беларускіх журналістаў, самаўраднаўцаў і дзеячаў няўрадавых арганізацый. Мае гэта паказацца ў кніжнай і інтэрнэтнай версіях да канца гэтага года...

Час абмену

Аляксей МАРОЗ

У канферэнцыі „У пошуках новых формулаў суседства”, якая ад 18 да 20 кастрычніка праходзіла ў Гайнаўцы ў рамках IV выпуску Польшка-беларускіх літаратурных сустрэч, прынялі ўдзел пісьменнікі, літаратары і дзеячы культуры з Беларусі і Польшчы...

Знічкі, Знічкі, Знічкі, Знічкі..

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Апякун „Знічкі” Бажэна Ляўчук — выпускніца Бельскага белліцэя. Закончыла яна эстраднае аддзяленне Універсітэта культуры ў Мінску.

У юбілейным святкаванні дзесяцігоддзя вакальнага дзявочага калектыву „Знічка” Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, якое адбылося 29 кастрычніка ў Гайнаўскім доме культуры, прынялі ўдзел таксама дзяўчаты, якія раней спявалі ў школьным калектыве. Праз калектыву на працягу дзесяці гадоў прайшло каля 30 дзяўчат. Некаторыя з іх не рассталіся з беларускай песняй ні ў студэнцкія гады, ні зараз. У час урачыстага канцэрта дзяўчаты напамнілі свае старэйшыя песні і заспявалі новаапрацаваныя творы, якія моцна ўзрушылі публіку.

Мерапрыемства распачалося з мелодыйных эстрадных песень. Кветкі і падарункі разам з віншаваннямі для дзяўчат і іх апекуна Бажэны Ляўчук уручылі прадстаўнікі мясцовых улад, у тым ліку гайнаўскі староста Уладзімір Пятрочук, бургмістр Анатоль Ахрыцюк, старшыня

Вакальны дзявочы калектыву „Знічка” быў заснаваны ў верасні 1995 года. Дзяўчаты дэбютавалі на Фестывалі „Беларуская песня-1996”, займаючы II месца. „Знічкай” назвала калектыву наша рэдакцыйная сяброўка Ада Чачуга. У 1998 годзе калектыву на цэнтральных элімінацыях Фестывалю „Беларуская песня” атрымаў кубак прэм’ер-міністра Владзімежа Цімашэвіча і ўзнагароду Радзе Беласток — грамзапісную сесію ў студыі Рэмбрант. Дзякуючы гэтаму „Знічка” выдала сваю першую аўдыёкасету „Шчаслівы вальсок”. Пасля дзяўчаты Гайнаўскага белліцэя штогод становіліся лаўрэатамі Фестывалю „Беларуская песня”, прымалі ўдзел у Фестывалі нацыянальных меншасцей у Гданьску, Сустрэчах нацыянальных меншасцей у Пуньску, Аглядзе нацыянальных меншасцей „Супольнасць у культуры” ў Варшаве, „Бардаўскай восені”, Ваяводскіх сустрэчах калядных калектываў і іншых аглядах.

У 2001 годзе ў рамках Конкурсу малых грантаў, арганізаванага Цэнтрам грамадзянскай адукацыі „Польшча-Беларусь”, калектыву атрымаў датацыю на прэзентацыю сваіх песень. У студыі радыё „Рацыя” гайнаўскія дзяўчаты запісалі новую аўдыёкасету „Знічка новая”. Салісткі „Знічкі” Іаанна Масайла, Бэата Брэнька, Ілона Карпюк, Марта Грэдэль, Маргарыта Карпюк і Іаанна Врублеўская займалі высокія месцы ў конкурсах „Беларускай песні” і іншых аглядах. У рэпертуары „Знічкі” — беларускія народныя песні, сучасныя творы беларускіх кампазітараў, а таксама бардаўскія песні.

БГКТ Ян Сычэўскі, дырэктар ГДК Андрэй Скепка і дырэктар белліцэя Яўген Сачко. Бацькі ліцэістак выказалі словы падзякі кіраўніку калектыву Бажэне Ляўчук, а дзяўчаты песняй падзякавалі свайму апекуну, які аддаў вучыць іх песеннаму майстэрству.

— Сёння асаблівае мерапрыемства, да якога мы, „Знічкі”, даспявалі пад наглядом нашай пані Бажэны Ляўчук. Зараз мы праўдзіва сям’я, — заявіла адна са „знічак”.

— Я задаволеная, што „Знічка” дабіваецца поспехаў. Арганізуем мы штораз больш выездаў і ладзім штораз больш канцэртаў, — сказала Бажэна Ляўчук.

— У калектыве мілая атмасфера. Прымаем удзел у класных выездах і многа выступаем на сцэне. Наша пані нас разумее і таму добрае супрацоўніцтва паміж намі і нашым апекуном Бажэнай Ляўчук, — заявіла Наталля Кандрацюк.

Вучні белліцэя паміж выступленнямі калектыву напаміналі гісторыю дзейнасці гурту. Пераапрунуўшыся ў блузкі з народнымі матывамі, дзяўчаты заспявалі прыгожыя даўнія фальклорныя песні. Сола перад публікай выступілі Амэлія Горбач і Магдаліна Чыквін. На гэты раз дзяўчаты апрача беларускіх песень

заспявалі таксама па-польску. Частка ўдзельніц „Знічкі” спявала і спявае ў царкоўных хорах. Анна Петрычук, выпускніца мясцовай школы псаломшчыкаў, якая дапамагае кіраваць царкоўным хорам у Гайнаўцы, спявала разам з сяброўкамі і ўдала вяла мерапрыемства.

— Я люблю спяваць і ішла вучыцца ў беларускі ліцэй, каб выступаць у „Знічцы”, — гаварыла Наталля Кандрацюк. — Многа дзяўчат хоча спяваць у калектыве і таму даводзіцца праводзіць конкурсны адбор.

— Я нават перад трэцім класам пакінула сваю гімназію і прыйшла вучыцца ў белгімназію, каб пасля лягчэй было трапіць у „Знічку”, — сказала Юліта Назарка.

Некаторыя ўдзельніцы „Знічкі” пасля вучобы ў белліцэі не рассталіся з музыкай. Ілона Карпюк выступала ў час конкурсных аглядаў на „Басовішчы” і „Бардаўскай восені”. Дзве дзяўчыны працягваюць вучобу ў вышэйшых музычных школах. Гражына Валкавыцкая, якая ў заснаваным дзесяці гадоў таму калектыве са сваім арганам займалася акампаніраваннем, закончыла аддзяленне музычнага выхавання ва ўніверсітэце ў Ольштыне і зараз кіруе музычным калектывам „Лучына”

ў Беластоку. Марта Грэдэль, якая ў час канцэрта спявала сола і супольна з калектывам, вучыцца ў Музычнай акадэміі ў Беластоку.

— Музычныя калектывы існавалі ў белліцэі і раней. У 1994 годзе з Беларусі прывезлі музычныя інструменты — цымбалы, баяны і піяніна. З вучнямі пачалі тады працаваць спадарства Сасновічы з Мінска, якія стварылі інструментальны калектыву. На іх месца прыйшла на працу Бажэна Ляўчук. Дабавілі тады нам колькасць гадзін на заняткі з калектывам, — сказаў дырэктар белліцэя Яўген Сачко. — Бачу я, што варта было намагацца, каб атрымаць музычныя інструменты, бо пасля маглі мы атрымаць сродкі на працу настаўніка з калектывам. Зараз поспехі „Знічкі” гэта эфект працы дзяўчат, з якімі займаецца здольная, амбітная настаўніца Бажэна Ляўчук, і дапамогі розных устаноў.

Юбілейны канцэрт завяршыўся супольным выступленнем на сцэне сённяшніх „знічак” і дзяўчат, якія спявалі ў калектыве ў мінулым. За дзесяцігадовы выступленні не толькі перад гайнаўскай публікай дзяўчаты атрымалі ад сабраных гарачыя апладысменты.

Аляксей МАРОЗ

Хуткая дапамога

20 верасня я вымушаны быў выклікаць хуткую дапамогу. Жонка дрэнна сябе адчувала. Пазваніў на нумар 999. Дыспетчар спыталася пра анкетныя даныя і сімптомы хваробы. Калі я адказаў на пытанні, пачуў ў трубы: „Prosze potelefonować pod numer 6829111. Z szpitala przyjadą”. Набраў я ўказаны нумар. Прынялі заяву, казалі чакаць. Лекар прыехаў праз гадзіну. Абследаваў жонку ды папракнуў чаму ўчора вечарам не пазванілі. „Два разы ў Чаромсе былі, дык і да вас заехалі б, — гаварыў лекар. — Трыццаць кіламетраў трэба гнаць машыну, а тут цемрава такая... шукаць трэба...”.

— З Кляшчэляў хуткая дапамога магла б прыехаць, — падказваю лекару.

— Яны да надзвычайных выпадкаў выязджаюць.

Ад сямейнага лекара я даведаўся, што хуткая дапамога не на кожны выклік выязджае. Дыспетчар у Гайнаўцы рашае, ці да хворага свой аўтамабіль пашле, ці кажа ў шпіталь званіць (як у маім выпадку было), каб лекар дзяжурны з бальніцы абслужыў пацыента ў рамках хатняга візиту. Вось, даражэнькія, як справы маюцца. Дыспетчар за пісьменным сталом ставіць дыягназ хвораму. А калі памыліцца? Здаецца, што ў Чаромсе на інфаркт чалавек памёр, бо спачатку падалася звычайны аўтамабіль з лекарам для перавозу хворых, а не рэанімацыйны. Калі хуткая дапамога з абствалываннем для рэанімацыі прыехала, дык чалавек скончыўся. На бюракратыі і недарэчныя законы, як бачым, няма рэцепту.

Уладзімір Сідарук

Супольны рай

Калі сёння прыгадаю той час, калі я яшчэ быў дзецём і ў нас арганізавалі калгас, дык смешна робіцца як гэта сем сямействаў супольна гаспадарылі. Мае бацькі таксама ўступілі ў той калгас, не па сваёй волі, як пра гэта я ўжо пісаў у „Ніве”.

Калгаснікі супольна гаспадарылі і супольна сварыліся, а нават даходзіла і да боек. Помню, калі аднойчы ў час капання бульбы пасварыліся два калгаснікі і адзін з іх пачаў другому здзекліва брыдкасловіць. А той, таксама гарачы і нервовы, не вытрымаў і ўляпіў насмешніку кулаком па храпах. Ён аддубасіў бы яго напэўна больш, але падскочылі іншыя калгаснікі і прытрымалі таго дужэйшага за рукі. А той, што брыдкасловіў, пакарыстаўся нагодай і пачаў як пень скакаць вакол свайго саперніка і лупцаваць яго дзе папала. Гэта быў свайго роду спектакль, якому прыглядаліся не толькі калгаснікі, але і аднаасобнікі, каб пасля мець пра што гаварыць. А тыя што біліся праз некалькі дзён пагадзіліся, быццам усё між імі было нармальна. Таксама некаторыя жонкі калгаснікаў былі празмерна раўнівыя і ім здавалася, што іхнія мужы ўсё падчэпліваюцца да іншых жонак. Таму і паміж імі часта даходзіла да сварак і іншых фокусаў.

Мікалай Панфілюк

Па панадворку шпацыруюць і куры. Пытаю гаспадыню, ці не баіцца, бо ж ужо аб’яўлена санітарная забарона выпускаць птушак на волю. — Паглядзела я, што тут суседка выпусціла, там выпусціла...

Карцінкі з вёскі

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРЫЦКАГА

У Гозную іду са спадарожнікам, які, так як і я, прыехаў на аўтобусе з Беластока. Наракае ён на ўсё, на што наракаюць у тэлевізары. Яму за пяцьдзесят і злучаецца, што пасля шасцідзесяці фонд здароўя адмаўляе рэфундацыі некаторых лекаў. Калі згадваю, што яны дарагія і ў казне не на ўсё ёсць грошы, патрабуе, каб яму было ўсё, бо ж працуе ўжо больш за трыццаць гадоў у адной фірме. За гэта, гаворыць, павінна быць яшчэ дадатковае грашовае вылучэнне. Калі згадваю, што нямнога ўладкаваных на працы і яны не ў змозе зарабіць на вялікую колькасць працоўных, выносіць простае вырашэнне гэтай праблемы: каб на ягонае месца ўладкаваць каго маладога, а ён ахвотна пойдзе на пенсію.

— Але тады, — гавару, — столькім жа ўладкаваным трэба было б утрымліваць яшчэ большую колькасць працоўных.

— То як, — абураецца, — маю дабівацца аж да смерці?

І так, ідучы па акраіннай жвіроўцы, не знаходзім залатой сярэдзіны для нашага грамадскага ладу, так як не знаходзяць яе на практыцы ўсе тыя, што, распіхаючыся ў вярхі, абяцаюць залатыя горы.

Бо жыццё складанае. У Гознай у прыцыпе дажываюць адно пажылыя. Адзін гаспадар, які свой малады разгон набіраў на схіле старога грамадскага строю, не прадбачыў новых эканамічных рэаліяў і трапіў у крэдытны капкан. Навокал вёскі пасвіцца крыху кароў, сям-там відаць трактар. І па вуліцы праязджае трактар з раскідальнікамі гною.

— Гэты чалавек, — кажа мне пра трактарыста мой спадарожнік, — гаварыў у тэлевізары, калі далучаліся да Еўрасаюза.

Каля солтысавай хаты мой суразмоўца адлучаецца ад мяне. Солтысаў дом закрыты, але па вуліцы ідзе пажылая жанчына з мыліцай. Прабую падчапіцца да яе, каб увайсці ў вясковыя справы. Яна, аднак, рэкамендуе мне жыхара недалёкай хаты:

— Ён умее кругленька гаварыць, нагаворыць вам усяго.

Высвятляю, што не любіць яна гаваруна і прашу, каб мо зарэкамендавала мне каго іншага, больш сэнсоўнага размоўцу. То яна мне прапануе ягоную суседку, якая таксама была ў тэлебачанні...

Мая новая субсяседніца сядзіць у агародчыку пад хатай на гарбузах і перабірае фасоллю. Размаўляю з ёю, астаючыся на панадворку, перад форткаю ў агарод. Калі непакоюся, што яна, без курткі, можа ў такую зябкасць прастудзіцца, паказвае, што вопраткі на ёй як на цыбулі. І хаця яна быццам прастуды не баіцца, то ўсё ж такі, як гэта ў старэйшых людзей, гутарка спаўзае ў медыцынскі бок.

— Была я ў лекара, а туды, у амбулаторыю, прыйшлі журналістка і апэратар з тэлебачання, і хадзілі ў кабінет, і яшчэ думалі з кім пагаварыць. То я кажу, што я магу з імі пагаварыць і заспявала некалькі частушак. То тая рэдактарка з тэлебачання ўзрадалася, запісала мой адрас і паабяцала, што зараз прыедзе. Але яшчэ не паказалася.

— Даўно гэта было? — цікаўлюся.

— Мо тры месяцы таму. А лекар мне сказаў, што я буду так хадзіць-хадзіць, і ўпаду, і ўмру. То я ўзрадалася, што такая лёгкая будзе смерць і не трэба будзе нікому дакучаць.

І я не хачу дакучаць маёй субсяседніцы ў ейнай працы, прашу, каб мо каго іншага зарэкамендавала мне.

— Ёсць адна жанчына, яна з мыліцай ходзіць.

— А я ўжо з ёю гаварыў, яна адаслала мяне да вас...

— Бо яна недаверлівая да незнаёмых.

Да мяне падышлі свіння з падсвінкам, што хадзілі па панадворку. Гаспадыня паведаміла, што свіння гукае і таму раскідала загароду і вылезла з яе. Паколькі ў свінога характару вялікая сходнасць з чалавечым, засцерагальна пераходжу ад „бландзіні” на другі бок плота.

— Не будзем яе трымаць, — кажа гаспадыня, — а я яе і ўжо закалола б! Дзеям у горадзе мяса патрэбнае і сабе крыху пакінулі б.

Здзівіла мяне не толькі прагулка свіней па панадворку. Бо ж гаспадыні семдзесят восем, а яе мужу на год больш. Але каб толькі гэта — трымаюць яны яшчэ двое коней і пару жарабят! Гаспадары няма дома, бо паехаў прыворваць коньмі гной. І тых двое коней шмат хто ў вёсцы пазычае, хаця людзі маюць трактары.

Па панадворку шпацыруюць і куры. Пытаю гаспадыню, ці не баіцца,

бо ж ужо аб’яўлена санітарная забарона выпускаць птушак на волю.

— Паглядзела я, што тут суседка выпусціла, там выпусціла, то і я таксама.

З’явіўся кот і я шчоўкнуў яму здымак. То гаспадыня паднялася з гарбузоў і папрасіла мяне ў хату паказаць здымкі таго ж ката, зробленыя яе нявесткай:

— Яна дантыстка і вельмі любіць катом, то я прасіла, каб нашаму зубу ўставіла, бо ўжо стары. Зрабіла яна мне пратэз, але я яго не нашу, толькі калі трэба паказацца ў людзях, тады бяру.

На здымках кот — найважнейшы госць у Шчодры вечар, важнейшы нават чым тэлевізар. Ён самы першы за святочным сталом, за спецыяльна нарыхтаванай яму талеркай. Нечага дзівавацца, бо каты з’явіліся на свет раней за чалавека, у пяты дзень паводле Пісання, калі чалавек — толькі ў шосты.

Гаспадыня прапануе мне нагрэцца чаем, я, аднак, дзякую і кіруюся далей у вёску. Холад прагнаў з вуліцы ўсялякія жывыя істоты. Нейкіх сто метраў за ўсходнім канцом Гознай на пясочным выступе з рэдкім сасонкавым самасеем заўважаю адзінокі цэментны крыж. Такое пясочнае ўзвышэнне, такую лысую гару славянскі фальклор лічыць адрасам нячыстых сіл; мо той крыж адыгрывае ролю нейкага мясцовага экзарцызму, які, мабыць, пасля нейкага рытуалу, пакінуты на ласку часу. А час, быццам біблейскі Малох, паглынае рукатворнае. Надпіс на крыжы вернуты амаль ужо ў Малыхаву эпоху, амаль у эпоху дававілонскага стоўпатварэння, калі была толькі адна універсальная мова, універсальны алфавіт, але неяк удаецца мне здагадацца пра яго змест: „Упокой Господи души усопших раб Твоих от болезни, безвременно скончавшихся, на поле брани убиенных. Огради, сохрани и спаси от всякого зла, нужды, печали, от болезни, от безвременной смерти всех живущих в деревни Гозьна. 1963 г.”

Асенні холад кіруе мяне на загуменне і, далей, у бок Тапалян. Каля Патоці мужчына сярэдняга ўзросту канчае віламі растрасаць з дачэпле нага да трактара воза гной. Пытаю яго пра далейшую дарогу. Ён мне вельмі расказвае, але і настойліва прапануе падвезці да дарогі ў Тапаляны; іду на гэты звышрэалістычны перформенс. „Трыццатка” — гіт геркаўскай эпохі, без кузава, сяду на крыло, хапаюся правай рукой за прыпаяны жалезны прут між крыламі, леваю — за лямпачку сігналу павароту. Едзем па полі, па бруку.

— Я сам жыву ў Агародніках, — расакрэчваецца мне трактарыст, — а ў Патоку прыезджаю зарабіць крыху граша.

Трактар — гэта два вялікія колы з маторам пасярэдзіне, колы што рухаюць вясковы прагрэс. А кола — гэта па сутнасці авал, толькі з найменшай акружнасцю. Гэтая крыху фрэйдаўская асацыяцыя дапамагае глянуць і на нашу вёску з іншай перспектывы: на золку XXI стагоддзя стрыжнем яе жыццядзейнасці астаецца выслужаная „трыццатка” — у эмацыянальным плане равесніца яе сённяшніх жыхароў.

Аляксандр Вярыцкі

Апішуць Польшчу ў сябе

Госці заўважылі розніцу ў абслuze наведвальніка ўстановы ў параўнанні з беларускімі адразу пры ўваходзе ў Маршалкоўскую ўправу (без протускаў, празрыстая інфармацыя), не „прасіцеля” а „кліента”, установа для якога, а не ёй — для яе...

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

На сустрэчы ў Маршалкоўскай установе на фоне герба Падляшша — Арла з Пагоняй

У Беласток прыбыла з Беларусі група журналістаў і незалежных дзеячаў. Сярод першай у чарзе грамады апынуліся людзі з Гродзеншчыны — Уладзімір Хільмановіч (Гродна, старшыня гродзенскага аддзела Фонду імя Льва Сапегі), Сяргей Чыгрын (Слонім, „Слоніўская газета”, вядомы краязнавец, публіцыст і паэт), Тадэвуш Гавін (заснавальнік і былы старшыня Саюза палякаў Беларусі, вядомы публіцыст і аўтар кнігі „Zwycięstwa i porażki”, зараз працуе над новай), Алена Сіневіч (Гродна, „Вячэрняе Гродна”), Святлана Станкевіч (Смаргонь, „Новая газета Смаргоні”, цяпер зачыненая), Мікола Быхаўцаў (Ваўкавыск, „Местная газета”), Юлія Коцкая (Гродна, самая маладая журналістка сайта *hrodna.by*), Андрэй Кусяльчук (Гродна, калісьці галоўны рэдактар газеты „Głos z nad Niemna”, галоўны рэдактар электроннага сайта *hrodna.by*), Сяргей Сноп (юрыст з Гродна, выкладчык Гродзенскага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, шмат гадоў працаваў у „Пагоні”), Аляксандр Дварэцкаў (зацікаўлены перш за ўсё турызмам, навучаецца ў Польшчы), Зміцер Дрыгайла (раней „Беларуская деловая газета”, цяпер „Наша ніва”, Мінск), Зміцер Дзядзенка („Наша ніва”, Мінск).

Арганізатар візіту — Цэнтр грамадзянскай адукацыі „Польшча-Беларусь”. Дэлегаты адбіраліся Фондам Льва Сапегі, Праваабарончым цэнтрам „Вясна”, Беларускім народным фронтам, Хартыяй 97, „Нашай Нівай”. Група прыбыла ў Беласток у рамках праекта конкурсу, дафінансаванага польскім Міністэрствам замежных спраў, пры супрацоўніцтве з беларускімі няўрадавымі арганізацыямі, дзеля знаёмства і пераказання ў Беларусь іміжду Польшчы, як выглядае яна вачыма беларускіх журналістаў, самаўраднаўцаў і дзеячаў няўрадавых арганізацый. Мае гэта паказацца ў кніжнай і інтэрнэтнай версіях да канца гэтага года. Наступная група прыедзе ў лістападзе ў Беласток, трэцяя — у Варшаву (разам — трыццаць асоб). Гэта таксама падтрымка незалеж-

ным беларускім масмедыям.

— Сярод запрошаных гасцей — прадстаўнікі сапраўды незалежных структур, і яны, несумненна, сумеюць незалежна ацаніць польскі дэмакратычны вопыт рэформ пасля 1989 года, — сказаў на сустрэчы ва ўправе Падляшскага ваяводства Уладзімір Хільмановіч.

Журналісты сустрэліся м.інш. з маршалкам Падляшскага ваяводства Янушам Кшыжэўскім і кіраўніцтвам установы ды рэдакцыяй сайта „Wrota Podlasia”.

— Я вельмі рады, што мог прыняць вас у сядзібе нашай самаўрадавай установы Падляшскага ваяводства, — заявіў маршалак. — Маю таксама надзею, што мэты, якія вы паставілі для рэалізацыі, будуць дзякуючы гэтаму візіту бліжэйшыя.

Маршалак і працаўнікі ўстановы растлумачылі ідэю польскага самакіравання (адноўленага 15 гадоў таму), структуру ўстановы, а таксама структуру ўлады ў ваяводстве, м.інш. падзел кампетэнцый паміж Сеймікам і ваяводскай урадавай адміністрацыяй, спосаб размеркавання фінансавых сродкаў паміж імі, колькасць чыноўнікаў занятых у ваяводскай і маршалкоўскай установах. Госці, якія заўважылі розніцу нават у абслuze наведвальніка ўстановы ў параўнанні з беларускімі адразу пры ўваходзе (без прапускоў, празрыстая інфармацыя), не „прасіцеля” а „кліента”, установа для якога, а не ёй — для яе, выслухалі таксама дакладных інфармацый аб абучэннях чыноўнікаў, іхным этычным кодэксе. Дырэктар Маршалкоўскай установы Галіна Руткоўская паінфармавала аб удзеле Падляшша ў суседскіх праграмах у рамках Еўрарэгіёна, трансгранічным супрацоўніцтве, спажыўцы сродкаў з дапамогай еўрасаюзных сродкаў INTERREG і аб юрыдычных праблемах звязаных з адрозненнямі ў праўным функцыянаванні прадпрыемстваў і ўстаноў у Беларусі ды ў „фарпосце Еўрасаюза” — Польшчы, што вельмі часта пакуль што блакіруе паспяховае супрацоўніцтва. Шкада, што Падляшскае ваяводства ў пра-

грамах падзелу еўрасаюзных сродкаў у апошнія гады і ў наступным часе праграмавання зноў стратнае пры размеркаванні еўрасаюзных сродкаў у параўнанні з іншымі ваяводствамі, значыць, і супрацоўніцтва з Беларуссю не можа поўнацэнна разгарнуцца.

— Думаю, што ваш прыезд настолькі каштоўны, што ў час кароткай ды, маю надзею, эфектыўнай пабыўкі набярэце пераканання, што Польшча ў новай рэальнасці дасканала спраўляецца, вырашаючы ўсё новыя пытанні, — выказаўся маршалак.

Маршалку таксама залежыць на гэтым, каб у Беларусь даходзіў сапраўдны, рэальны воблік сітуацыі ў Польшчы.

Журналісты пазнаёмліліся з ідэяй і працай сайта „Wrota Podlasia”. Запрапанавана ім было супольнае стварэнне і запраектаванне беларускамоўнай версіі старонкі.

Дэлегаты пабывалі таксама ў Беластоцкім ўніверсітэце, на радыё, у рэдакцыі тыднёвіка „Ніва”, у Ваяводскай публічнай бібліятэцы, у ваяводскім архіве, у Вышэйшай школе публічнай адміністрацыі, дзе рэктарам з’яўляецца еўрадепутатка Барбара Кудрыцкая (школа падтрымлівае студэнтаў з Беларусі), палітычных партыях. Цікавіліся становішчам беларускай і іншых меншасцей у Польшчы, адносінамі з польскай большасцю пасля прыняцця Закона аб нацыянальных і этнічных меншасцях і рэгіянальнай мове, а таксама пазіцыяй розных партый у Сейме адносна гэтай тэмы, і пазіцыяй беларусаў у апошніх парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбарах. Кожны з сяброў групы меў таксама і асабістыя зацікаўленні, збіраў матэрыялы і для сваіх рэдакцый. Нашаніўцы, напрыклад, цікавіліся сайтам „Камунікат”, які заснаваў і які вядзе Яраслаў Іванюк, сучаснымі літаратурнымі повязямі, Сяргей Чыгрын шукаў слядоў колішняга „нашаніўца” Янука Дарашкевіча з Меляшкоў, Сяргей Сноп — сваіх каранёў у Гарадку (радня — Кузьмічы) і Міхалове...

Міра Лукша

У школах Бельскага навета

У сёлетнім навучальным годзе ў васьмі школах, падлеглых Бельскаму староству, вучыцца 3 539 вучняў, з іх ліку 1 009 у першых класах (для параўнання: два гады раней было іх адпаведна 3 788 і 1 150). У школьнай бурсе пражывае 140 выхаванцаў, а ў полі нагляда Псіхапедагагічнай кансультацыі ёсць 15 547 дзяцей і моладзі, з гэтага ліку ў мінулым годзе даследваліся 1 823 асобы.

Найбольшай па колькасці вучняў школай у павеце з’яўляецца Комплекс школ н-р 3 імя Уладзіслава Рэйманта, дзе ў 23 аддзелах пад наглядам дырэктар Зінаіды Ляшкевіч і 53 настаўнікаў адукуецца 694 вучні (два гады раней было іх 793).

У II Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў 15 аддзелах вучацца 462 вучні (у 1999 годзе было іх 489), з ліку якіх 169 вучыцца ў першых класах; сёлета школа выпусціла 154 абітурыенты. Дырэктарам ліцэя, дзе працуе 34 настаўнікі і 6 асоб адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу, з’яўляецца Андрэй Сцепанюк.

У школах падлеглых Бельскаму староству вучні могуць атрымаць матэрыяльную і фінансавую дапамогу. У мінулым навучальным годзе з розных стыпендыяў скарысталася 367 вучняў, з гэтага ліку 91 вучань з Комплексу сельскагаспадарчых школ у Рудцы і 75 з Комплексу школ н-р 3 у Бельску. У белліцэі стыпендыямі карысталася 29 вучняў. Каля сотні вучняў з Комплексу школ н-р 1 (апрача 33 стыпендыяў) атрымала дапамогу ў рамках акцыі „Шклянкі малака кожнаму вучню”. Найбольш патрабуючыя вучні з Комплексу спецыяльных школ атрымалі матэрыяльную дапамогу ў выглядзе вопраткі, абутку, школьных прылад і лекаў, якую даставілі настаўнікі, бацькі і прыватныя асобы; апрача гэтага ад прыватных спонсараў паступіла пятнаццаць тысяч златаў на рэабілітацыйнае лячэнне і турыстычна-краязнаўчыя экскурсіі.

Рыхтуючыся да новага навучальнага года на рамонтны выдаткаваны было амаль семсот тысяч златаў. На гэтую мэту ў Беларускім ліцэі расходуваўся 60 тысяч, у тым ліку 40 тысяч бюджэтных сродкаў, за якія былі памалаяваны калідоры і гімнастычная зала. Пяць тысяч златаў з небюджэтных сродкаў выдаткаваных было на пракладку плітак на калідоры і рамонт сходаў, а за пятнаццаць тысяч ад Бацькоўскай рады праведзены бягучыя рамонтны.

Найбольш сродкаў на рамонтны атрымаў Комплекс сельскагаспадарчых школ у Рудцы — амаль 170 тысяч — і Комплекс школ н-р 3 у Бельску — звыш 120 тысяч. Найменш атрымалі Комплекс спецыяльных школ — звыш 32 тысячы — і I Агульнаадукацыйны ліцэй — звыш 47 тысяч златаў.

Паводле інфармацыі Анатоля Тымінскага, адказнага ў Старостве за асвету, павятовыя школы адпаведна прыгатаваны да новага навучальнага года.

Міхал Мінцэвіч

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Вучні ПШ з Нінай Куптэль і айцом Васіём Негярэвічам

Запісваюць імёны бабуль і дзядуляў

Дубіны каля Гайнаўкі. За школай, якая вылучаецца сучаснай архітэктурай, відаць Белавежскую пушчу. Тут навучэнцы з цэлай вясковай гміны Гайнаўка. Праўда, зусім нямнога іх: у Пачатковай школе — 139 дзетак і ў Гімназіі — 110 вучняў.

Пасярэдзіне школьнага калідора-хола красуецца стэнд з насценгазетай. Кожны, хто праходзіць побач, мімавольна ўсміхаецца. Цёплыя пачуцці выклікаюць успаміны экскурсіі да суродзічаў у Беларусь. Напрыканцы мінулага года вучні

з Дубін пабывалі ў Пружанах і Брэсце.

— Нас сустрэлі надзвычай ветліва і сардэчна, — успамінае настаўніца Ніна Куптэль. — Дзеці начавалі ў дамах сваіх сяброў. Усе мы захоплены іх гасціннасцю і пашанай. Пасля вучні з Пружанаў гасцявалі ў Дубінах.

— А цяпер яны зноў запрашаюць нас да сябе ў госці, — адзначае спадарыня Ніна.

Паездкі несумненна ўзбуджаюць цікавасць да роднай мовы і гісторыі наваколля.

— У нас вучні з больш чым дваццаці вёсак і сямі прыходаў, маем сапраўдны моўны каларыт. Інакш размаўляюць людзі ў Арэшкаве, інакш у Новым Беразове, інакш у Навасадах. Мы параўноўваем гэтыя гаворкі, шукаем у іх супольных і адметных рысаў.

На ўроках беларускай мовы вучні цікавяцца таксама сямейнымі каранямі. Дзеці запісваюць імёны папулярных ў пакаленні бабуляў і дзядуляў, пасля ў пакаленні бацькоў і на канец — у сваім. Вынікі часта ашарашваюць дзяцей. Асабліва сярод най-

старэйшых многа прыгожых, на жаль, прызабытых імён.

Зацікаўленне гаворкамі і хатняй беларушчынай прынясло поспех у навучанні літаратурнай мовы. У Пачатковай школе двух лаўрэатаў прадметнага конкурсу беларускай мовы. Нашы лаўрэаты — Паўліна Паскробка і Марцін Стоцкі (сустрэнем іх у галерэі „Зоркі“).

— Гэта наш самы вялікі поспех у мінулым годзе, — кажа пра дасягненні Паўліны і Марціна спадарыня Ніна Валкавыцкая, дырэктар ПШ у Дубінах.

ЗОРКА

Вучыцца ды радавацца жыццю

Мой I „а” клас — фізічна-матэматычны. Гэта самы цяжкі клас, у якім многа навукі. Мова пра белліцэй у Гайнаўцы. У маім класе амаль усе аднагодкі, адна я — наймалодшая. Я шчаслівая, што ў класе 17 хлопцаў і 15 дзяўчат. Хлопцы стройныя, вясёлыя. Чаго яшчэ трэба? З дзяўчатамі можна па-

гутарыць пра моду, прычоскі і іншыя звычайныя справы. Пачаткова ўсе мы былі аспярожныя, замкнуты ў сябе, спакойныя. Цягам месяца мы бліжэй пазнаёміліся і пасябравалі. Хаця мы яшчэ маладыя, пасур’ёзнелі ў ліцзі, пачалі шанаваць адзін аднаго. Хлопцы прапускаюць дзяўчат у дзвя-

Хаця мы яшчэ маладыя, пасур’ёзнелі ў ліцзі, пачалі шанаваць адзін аднаго...

рах, культурна да нас адносяцца. Яны ўжо не прыпамінаюць дзяцей, а маладых, дарослых людзей. Мне добра ў новым класе. Я задаволеная, што папала ў такое асяроддзе. Хаця трэба вучыцца, можна яшчэ сябраваць і цешыцца жыццём, бо гэта самы найлепшы час маладосці, якая ўцякае з кожнай хвілінай.

Ева БАГРОЎСКАЯ

Дупель

Дупель — народная назва дубельт — сярэдняй велічыні вандроўны птах меншы ад бакаса. Пражывае ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе ад Скандынаўскага паўвострава і Польшчы аж да Енісея. Апярэне ў яго стракатае, рыжавата-бурае, ад бакаса адрознівае яго буравата-папярочная рабізна і карацейшая дзюба (да 7,4 см), карычневая з чорным канцом, а плямы на сподзе больш выразныя і займаюць увесь живот. Тры крайнія рулявыя ў дупеля белыя альбо з далікатнымі цёмнымі цяткамі. Верх галавы цёмна-карычневая з шырокімі, светла-карычневымі смугамі на сярэдзіне галавы і над вачамі. Няма дымарфізму (ад розненняў) полавых і ўзроставых. Важыць 140-250 г, даўжыня цела 26-30 см, распінае крылы на 45-50 см. Прылятае ў красавіку, такуе вялікімі групамі ўначы на лугах і балотах. Песня дупеля нагадвае гукі як пры хуткім перабіранні пальцамі па зубах грэбня. Дупелі такуюць на зямлі — узбуджана бегаюць па тэкавішчы і ажыўлена шчабечуць, становячыся ў розныя позы. Самцы стабурчаць пёры, выцягваюць шыі, накіроўваючы дзюбу ўверх, хутка ёю пстрыкаюць. Апускаюць крылы, распускаюць хвост веерам і загібаюць яго на спіну, пасля выцягваюць галаву і плечы, апускаючы дзюбу і прыціскаючы яе да пёраў на грудзях. Бывае, што самцы добра падзяруцца адзін з адным.

Дупель трымаецца прыазёрных, лясных ускраін і дзікіх травяністых балот, пад восень трапляецца на сырых лугах каля рэк, на выганах. Корміцца насякомым і іх лічынкамі, увесну і ўвосень карэньчыкамі балотных раслін. Некаторыя даследчыкі лічаць дупеля палігамным, ды іншыя мяркуюць, што дупелі ладзяць пастаянныя пары і самцы дапамагаюць самкам пры пубудове гнязда. Гнёзды робяць на купінах, высцілаючы дно і бакі травой. Самка нясе 4 зеленаватыя з бурымі плямамі яйкі ў маі, наседжае іх адна да 24 сутак. Птушаняты пакідаюць гняздо адразу пасля выклёўвання, ды застаюцца пад апекай абодвух бацькоў 4-5 тыдняў, аж пачнуць лётаць — з канца чэрвеня. Калі бывае другая кладка, дык толькі з 3 ці нават 2 яек. Адлятае дупель, вельмі тлусты, у канцы жніўня — верасні, зімуе ў паўднёва-ўсходняй і паўднёвай Афрыцы.

Дупель мае свой ахвоўны перыяд, але, усё ж, на яго палююць. Ад таго і назва стрэльбы — дубальтоўка.

Міра Лукша

Польска-беларуская крыжаванка № 45

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 41: яр, міг, мора, самалёт, раса, банан, аквапарк. Бык, мара, гоман, маланка, гатунак. Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: **Марцін Стоцкі** з Дубіноў, **Ева Дудэль**, **Ева Кірылюк** з Бельска-Падляскага, **Анна Раманюк**, **Наталля Эльвіра Ялоза**, **Паўліна Скепка**, **Юстына Аўласюк** з Гайнаўкі. Віншуем!

Тры Паўліны і Паўл

Касмічная дыскатэка ў гонар Эндзі Ампера, як неўзабаве напиша школьная газета „Клямка,” больш напамінала паховіны чым вяселле. Цягам першай гадзіны тройчы псаваліся гукаўзмацняльнікі. Гімназісты замест танчыць і „гніць”, пераступалі з нагі на нагу, падпіралі сцены, крытыкавалі адзін аднаго. Нават анекдоты, якімі стараліся паправіць настрой, гарэлі перад заканчэннем.

— Што за ліха? — здзіўляўся Дубаля, — мела быць жа весела, а тут... Яшчэ крыху і моладзь падзярэцца між сабою!

— Людкове, ратуйце! — пачуўся крык у прыбіральні. Гэта лямантавала Зося Пірожка, школьна прыбіральшчыца.

Дубаля і Крот кінуліся туды, быццам прадчувалі найгоршае.

Сапраўды, здарылася няшчасце. На падлозе, як мярцвяк, ляжаў Леў Катовіч. Сіні, без духу.

Цягам наступнай гадзіны гімназісты замест музыкі слухалі жахлівы гудок хуткай дапамогі.

— Гэта сардэчны прыступ, — сцвердзіў лекар. Пацыента паклалі на насілку і з віскам сірэны павезлі ў шпіталь. Яшчэ пяць-дзесяць хвілін у галовах нядаўніх жартаўнікоў шумеў гудок сірэны.

— Вось і дагуляліся! — успыхла Паўліна Ш. Дзяўчына першая здерла з сябе касмічныя ўпрыгожанні і расплакалася. За ёй пачалі раўці ўсе сяброўкі, нават настаўніца Ліза Крот.

Толькі Дубаля хадзіў сюды-туды ды думаў:

— Вінаватая наша супольная

Галерэя „Зоркі”

Бася Шусцік (Нараўка)

Імя і прозвішча — Бася Шусцік (Нараўка).

Сярэдняя ацэнка на пасведчанні — 4,80.

Мая мянушка — „Рыжая”.

У жыцці хачу стаць, чаму — настаўніцай, таму што люблю дзяцей.

У сяброў цаню — шчырасць, сяброўства.

Не люблю — разумнікаў і хітруноў.

Па-беларуску размаўляю — з бабуляй, суседзямі, настаўніцай беларускай мовы.

Мой любімы гурт — „Ас” і „Прымакі”.

Каля свайго дому пасаджу — арабінку.

дурнота, — разважаў ён пра апошнія школьныя выбары. Дубаля першы пабачыў, што гэта не яны, толькі жыццё насміхалася з іх. Мела быць „гніце” і сапраўды ёсць гніце, — думаў ён. А не дай Бог, памрэ бедны Катовіч — вось тады будзе „смешна”!

— Годзе школьным выбарам! — прашаптала яму на вуха, быццам прачытала яго думкі, Ліза Крот.

— Трэба вучыць іх здарова думаць, а не гуляць, — адказаў ёй матэматык.

Танцаў ужо не было ў гэты вечар. Усе гімназісты і настаўнікі рушылі ў шпіталь. Яны сядзелі там да поўначы, пакуль не супакоіў іх дзяжурны лекар:

— Ваш настаўнік будзе жыць!

Па дарозе ў хату гімназісты пракліналі Эндзі Ампера.

(працяг будзе)

АРАБІНКА

Dziwno	Wy						Mech					Sok
	Wiąz			Waż	Lew		Międzyrzecze	Skrętka		Raty		Sekret
			Złamanie									
			Spód					Kros				
		Dźwięk	Śmiechy					Rzeka				
			Sukces					Marzenia				
		Śpiew					Wiązka					
		Napój										
					Oracz							
Ochrona												
Ruch				Poród			Era					
			Pączek							Jał	Nie	
Bór		Peleryna							Jan			
								Chleb				

Калі выйшаў зборнік паэзіі „Рунь”, то на сустрэчы са мною сабралася ў Кленіках можа дзвесце або дзвесце пяцьдзесят чалавек. Лямпы на сценах гаслі з-за няхваткі кіслароду...

Я быў і буду беларусам

Размова з прафесарам Аляксандрам БАРАШЧЭЎСКІМ (Алесем БАРАШКІМ), вядомым беларускім паэтам, грамадскім дзеячам, шматгадовым загадчыкам кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта.

— 2 лістапада Вы адзначылі юбілей 75-годдзя з дня нараджэння, з якім шчыра Вас віншваем. У сваім жыцці Вы дабіліся поспехаў на літаратурнай ніве. Многа Вы працавалі ў карысць развіцця беларускай культуры. Ваш жыццёвы выбар кружыцца вакол беларускіх спраў.

— Мае бацькі ніколі моцна не зашчаплялі ўва мне беларускасці, але ніколі ў маёй роднай хаце ў Бандарах не было іншай атмасферы, чым беларуская. Дома ўсе мы размаўлялі толькі па-беларуску і ўсе мае сёстры былі названы тыповымі праваслаўнымі імёнамі — Люба, Марыя, Насця і Надзя. Я быў і буду ўсё жыццё беларусам.

— Спачатку Вы хацелі заняцца земляробствам.

— У 1947 годзе пачаў я вучыцца ў Сельскагаспадарчай школе ў Бельску-Падляшскім. Тады мне здавалася, што я павінен пайсці вучыцца ў напрамку сельскай гаспадаркі і пасля займацца апрацоўкай зямлі і жыць як мае продкі. Аднак пасля жыцця склалася інакш і я паступіў на рускую філалогію Лодзінскага ўніверсітэта, якую закончыў у 1955 годзе.

— Аднак пасля такой адукацыі Вы пачалі навукова займацца беларускай літаратурай, фальклорам, шмат гадоў кіравалі Кафедрай беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта.

— Па-беларуску вучыўся я толькі ў Пачатковай школе ў Рыбаках з 1939 па 1941 год, а пасля год вучыўся ва ўмовах, дзе беларуская мова выкладалася ў вузкіх рамках. У сярэдняй і вышэйшай школах я не вучыўся беларускай мове. Аднак, калі я закончыў вышэйшую адукацыю, адазваліся ўва мне адвечны сум і туга па беларускасці і я рашыўся пісаць доктарскую дысертацыю пра жыццё і творчасць Якуба Коласа, якую абараніў у 1966 годзе ў Варшаўскім ўніверсітэце. Габілітацыйную дысертацыю пісаў я па беларускім фальклору і кніжка па гэтай працы выйшла пад загалоўкам „Беларуская абрадаваць і фальклор усходняй Беласточчыны”. У прафесарскай кніжцы напісаў я аб беларускім літаратурным руху ў Польшчы. Апошнім часам штораз больш цікаўлюся беларускай эміграцыйнай літаратурай і выдаў ужо першую частку трохтомнай манаграфіі „Беларуская эміграцыйная пісьмовасць”.

— Амаль усе настаўнікі, якія вучаць беларускай мове ў школах Беласточчыны, гэта былыя студэнты беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта і многія з іх былі Вашымі магістрантамі.

— Настаўнікі беларускай мовы дарагія для мяне людзі, бо іх праца і дзейнасць нялёгкая і не заўсёды ўласціва ацэньваецца ўладамі і нашым насельніцтвам, што таксама

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

спрычыняецца да нашай нацыянальнай драмы. Дзякуючы працы настаўнікаў, іншых асоб і, між іншым, маім ініцыятывам ужо 12 гадоў праводзіцца ў Польшчы Алімпіяда беларускай мовы.

— Які быў Ваш шлях у паэзію?

— Пачаў я пісаць у 1956 або 1957 годзе, калі пачуў унутраную патрэбу выяўляць сябе ў паэзіі. Тады я адбываў навуковую стажыроўку ў Мінску і рэгулярна чытаў „Ніву”. Першыя вершы я выслаў у рэдакцыю нашага беларускага тыднёвіка падпісаныя псеўданімам Алесь Барскі, бо баяўся кампраметацыі. Псеўданім гэты астаўся па сённяшні дзень, а пасля я пачаў пісаць што-раз часцей. У хуткім часе я выдаў першы паэтычны зборнік „Белавежскія матывы”, а пасля выхадзілі чарговыя зборнікі вершаў. Зараз няма такога энтузіязму да пісання вершаў, але і няма такога масавага зацікаўлення беларускай паэзіяй, якое было ў мінулым. Калі выйшаў зборнік паэзіі „Рунь”, то на сустрэчы са мною сабралася ў Кленіках можа дзвесце або дзвесце пяцьдзесят чалавек. Лямпы на сценах гаслі з-за няхваткі кіслароду.

Віктар Швед

Юбілейнае

Алесю Барскаму

Дарагі Алесь, мой Дружа,
Мы жывем яшчэ з надзеяй.
Падсумоўваннем нас служаць
Усе нашы Юбілеі.

Ды няма ўжо павароту
Да таго, што раней мелі.
Прамінаюць нашы ўзлётны,
Будні творчыя, нядзелі.

Скалясілі мы з Табою
Беласточчыну-Айчыну.
Слова роднае, жывое
Мы тут сеялі няспынна.

— Ці плануецца выдаць новы зборнік вершаў?

— Я падрыхтаваў ужо зборнік паэзіі, які мела выдаць мінскае выдавецтва „Мастацкая літаратура”. Аднак мая кніжка была забракаваная ўладамі па палітычных прычынах. Яшчэ не шукаў я для зборніка выдаўца ў Польшчы, але пастараюся гэта зрабіць.

— Што адметнага ў Вашай новай паэзіі?

— Закранаю я ў вершах гэтага зборніка тэму сэнсу жыцця, матывы кахання і пашаны чалавека ў адносінах да іншага чалавека. Вяртаюся таксама да роднай прыроды.

— Ці вяртанне да роднага адбываецца таксама ў рэальнасці?

— Зараз я мадэрнізую бацькоўскую хату ў Бандарах, якая знаходзіцца ў невялікай адлегласці ад ракі Нарвы. Дабудовай я ў гэтым доме другі паверх і там ёсць акно з відам на раку. Я мару, каб у апошнія дні майго жыцця мог я сядзець пры гэтым акне і глядзець на нарвянскую даліну. Паэзія, якая зараз узнікае, сядзіць сваімі каранямі ў роднай зямлі, лузе і дрэвах, пасаджаных маім дзедам, бацькам і мною.

Бралі мы цяжар на плечы,
Грамадзянскі абавязак:
Правялі ўдвая сустрэчай
Больш, як „белавежцы” разам.

Мы тут у сваім народзе
Чуліся як быццам дома.
Прывіталі ў асяроддзі
Беларускую свядомасць.

Дык жывыя мы паэты,
З творчаю яшчэ душою.
Песні нашы недапеты,
Не завершаны нам мроі.

Табе сёння пажадаю
Добрага здароўя, сілы.
Хай жыццё цябе натхняе,
Да Стагоддзя каб хапіла!

— Зараз на Беласточчыне маладога пакалення і мінулыя часы, калі маладыя людзі з вёсак масава прыходзілі на сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі.

— Цяжка будзе захаваць беларускую нацыянальную свядомасць на Беласточчыне, бо за плячыма не адчуваем подыху беларускай нацыянальнай, суверэннай дзяржавы. На Беласточчыне маем мы дачыненне з павольным адміраннем беларускасці. Аднак, думаю, іскры беларускасці захаваліся яшчэ ў глыбі душы нашага грамадства. Беларускія арганізацыі і школы, у якіх навучаецца беларуская мова, служаць ідэі захавання нацыянальнай свядомасці беларусаў. Само існаванне праваслаўна на Беласточчыне садзейнічае захаванню нацыянальнай свядомасці беларусаў. Кожны чалавек, які гэтай ідэі служыць, гэта мой родны брат, або родная сястра.

— Вы казалі пра адмоўныя працэсы ў Беларусі.

— Тое, што адбываецца ў Беларусі, гэта мая асабістая драма. Калі мы карыстаемся беларускай мовай у Беларусі, часта нас абражаюць. Замест падтрымкі з боку сваёй бацькаўшчыны маем аплёўванне беларускасці. Зараз Беларусь з’яўляецца краінай ізаляванай у свеце. Аднак я наўна веру і буду верыць, што ў канцы будзе беларуская нацыянальная дзяржава з пачуццём беларускай нацыянальнай годнасці і тоеснасці. Да канца свайго жыцця буду працаваць дзеля здзяйснення гэтай ідэі.

— Вы многа часу дзейнічалі ў БГКТ і былі яго старшынёй. Як Вы зараз успамінаеце перыяд грамадскай дзейнасці на Беласточчыне і ў Варшаве?

— Гэты час успамінаю з рамантызмам. Галоўнымі стваральнікамі БГКТ былі Станкевіч і Туронак, якім я аддаю вялікую пашану. Я ўступіў у Таварыства і атрымаў членскі білет з нумарам трэцім або чацвёртым. Быў я старшынёй Варшаўскага аддзела БГКТ і на працягу двух тэрмінаў быў старшынёй усёй арганізацыі. Пасля я заўважыў, што ў праўленні БГКТ ёсць людзі, якія з культурам адносяцца да прэзідэнта Аляксандра Лукашэнка, хаця было вядома, што ён вядзе антынацыянальную палітыку. Я пачаў акцэнтаваць сваю непрыхільнасць да дзейнасці прэзідэнта Беларусі і тады ўзнік моцны канфлікт паміж мною і іншымі дзеячамі БГКТ. На апошні з’езд я ўжо не паехаў, але даслаў ліст з маім поглядам на дзейнасць БГКТ, які быў апублікаваны на старонках „Нівы”. Хаця я адышоў з Таварыства, то яшчэ афіцыйна належу да яго. Я за тым, каб дзейнічалі розныя беларускія арганізацыі ў Польшчы, якія павінны размаўляць з сабой.

— Калі б можна было выбіраць жыццёвую дарогу нанова?

— Калі сёння гляджу на сваё мінулае жыццё, па сутнасці нічога не шкадую. Калі б сёння пачынаў жыццё нанова, пайшоў бы па гэтым самым нялёгкім шляху.

— Дзякую за размову і жадаю поспехаў у далейшым жыцці.

Гутарыў Аляксей МАРОЗ

А. Пашкевіч: Польшча і Беларусь замарожваюць міждзяржаўныя зносіны і таму трэба паглыбляць недзяржаўныя кантакты. У першую чаргу — кантакты паміж творчай інтэлігенцыяй...

Час на абмен літаратурай

У канферэнцыі „У пошуках новых формулаў суседства”, якая ад 18 да 20 кастрычніка праходзіла ў Гайнаўцы ў рамках IV выпуску Польска-беларускіх літаратурных сустрэч, прынялі ўдзел пісьменнікі, літаратары і дзеячы культуры з Беларусі і Польшчы.

Мерапрыемства пачалося са спаткання ўдзельнікаў канферэнцыі з гайнаўцамі, якое адбылося ў Цэнтры прапагандавання рэгіёна Фонду „Царкоўная музыка”. На пытанні сабраных адказвалі вядучы канферэнцыю прафесар Аляксандр Баршчэўскі, пісьменнікі з Беларусі і дырэктар Гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа ў Мінску Уладзімір Колас.

— Польшча і Беларусь замарожваюць міждзяржаўныя зносіны і таму трэба паглыбляць недзяржаўныя кантакты. У першую чаргу трэба наладзіць добрасуседскія кантакты паміж творчай інтэлігенцыяй, — сказаў Аляксандр Пашкевіч, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў, адзін з заснавальнікаў і рэдактараў часопіса „Дзеяслоў”. Аляксандр Пашкевіч распавёў пра складанасці, з якімі мусяць змагацца беларускія пісьменнікі, што не хочучы падпарадкавацца палітычным уладам Беларусі. Зараз прыходзіцца ім плаціць арэнду за пакой у велізарным Доме літаратара, які раней быў іх уласнасцю. Галоўны рэдактар „Дзеяслова” Барыс Сачанка, пляменнік вядомага беларускага пісьменніка з такім самым прозвішчам і імем, які таксама піша прозай, прачытаў фрагмент свайго апавядання. Захвочваў ён беларускіх пісьменнікаў Беласточчыны дасылаць творы ў незалежны часопіс „Дзеяслоў”, у якім друкаваліся ўжо творы Міры Лукшы, Яна Чыквіна і Сакрата Яновіча.

— Кніжкі беларускіх пісьменнікаў выдаюцца. Мы жывём, ездзім на сустрэчы ў школы, пішам і нас любяць чытачы, — сказала Вольга Іпатава, каб памяняць сумны настрой спаткання. Лірычныя вершы, якія яна прачытала, спадабаліся гайнаўцамі. Спадабаліся таксама вершы былога галоўнага рэдактара часопіса „Літаратура і мастацтва” Анатоля Вярцінскага.

— У сучаснай беларускай літаратуры ёсць усе накірункі, якія зараз сустракаюцца ў сусветнай літаратуры. Асабліва пасля дзевяноста пятага года моднымі былі мадэрністычныя напрамкі. Зараз менш важнымі

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

З гайнаўцамі спаткаліся беларускія пісьменнікі (справа) Барыс Сачанка, Анатоль Вярцінскі, Вольга Іпатава, Аляксандр Баршчэўскі, Уладзімір Колас (дырэктар ліцэя) і Аляксандр Пашкевіч

сталі названні пlynняў, а пісьменнікі сталі больш глядзець на якасць літаратуры. Галоўная наша праблема — невялікія магчымасці друку ў выдавецтвах падпарадкаваных дзяржаве. Няма ў нас доступу ні да тэлебачання, ні да радыё. Аднак колькасць пісьменнікаў, якія падтрымліваюць дзяржаўныя структуры, невялікая і таму сёлета не была прысвоена дзяржаўная прэмія па літаратуры, — гаварыў Аляксандр Пашкевіч, адказваючы на пытанні гайнаўцаў.

Прысутныя звярталі ўвагу на невялікую колькасць перакладаў беларускай літаратуры на польскую мову, сярод якіх выдатная перавага класікі. Заўважылі яны семінар „Бязмежжа”, плёнам якога былі пераклады сучаснай беларускай паэзіі. Паявілася прапанова наладзіць кантакты з польскімі выдавецтвамі, якія друкуюць украінскую і іншую славянскую літаратуру.

З уступным словам у час пленарнага пасяджэння канферэнцыі, якое адбылася ў Доме настаўніка ў Гайнаўцы, выступіў прафесар Аляксандр Баршчэўскі. Крытычна аданіў ён палітычнае супрацоўніцтва беларускіх і польскіх улад і заявіў, што бачыць шанцы на палітычнае супрацоўніцтва паміж суседнімі дзяржавамі ў сустрэчах пісьменнікаў і літаратараў. Эўгеніюш Кабатц гаварыў пра новыя магчымасці арганізавання польска-беларускага суседства, якім перашкаджаюць, напрыклад, складанасці ў час

перасякання польска-беларускай мяжы. Мікола Бушко распавёў пра Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі, які конкурсную частку і гала-канцэрт праводзіць у Беластоку. Катажына Бартноўская з Варшаўскага ўніверсітэта гаварыла пра сваю перцэпцыю маладой беларускай літаратуры, звяртаючы ўвагу на наватарскія і агульнаеўрапейскія элементы. Віктар Кабац раскажаў пра адметнасці Гайнаўшчыны, звяртаючы ўвагу на культурныя мерапрыемствы і Белавежскую пушчу. Чэслаў Сэнюх гаварыў аб сваім слаўным перакладзе „Новай зямлі” Якуба Коласа на польскую мову.

Удзельнікі канферэнцыі сустрэліся з моладзю Бельскага і Гайнаўскага белліцэяў. З зацікаўленнем спаткаўся расказ Уладзіміра Коласа пра Гуманітарны ліцэй, які быў закрыты беларускімі ўладамі і дзейнічае ў Мінску падпольна. Спадар Колас ствараў свой ліцэй пад уражаннем паездкі ў беларускія ліцэі ў Бельску і Гайнаўцы. Заявіў, што прыехаў ён дзеля замацавання супрацоўніцтва паміж яго школай і нашымі белліцэямі.

Арганізатарамі канферэнцыі былі Польскі інстытут у Мінску, які выступіў галоўным спонсарам мерапрыемства, Кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта, Цэнтр прапагандавання рэгіёна з Гайнаўкі і Таварыства еўрапейскай культуры з Варшавы.

Аляксей МАРОЗ

Іпатава і Сэнюх

Вольга Іпатава нарадзілася ў навагодняй ноч непадалёк сцен Мірскага замка. Бацька, Міхал, прывітаў яе народзіны разам з сябрамі падымаючы тост чаркай самагонкі.

— Дачушка атрымае імя па бабулі, — абвясціў ён. — Назавем яе Вольгай або Еўфрасінняй.

— І хаця я не атрымала імя беларускай заступніцы, святая спрыяла майму лёсу, — так красамоўна пачала расказ пра сябе Вольга Іпатава. Разам з перакладчыкам Чэславам Сэнюхам пісьменніца сустрэлася з ліцэістамі III „д” класа Гайнаўскага белліцэя.

— Я прыйшоў на свет у тым жа кутку зямлі, — гаварыў пра сябе польскі перакладчык — у мястэчку Любча, там таксама замак.

Сваім найбольшым дасягненнем лічыць пераклад на польскую мову паэмы „Новая зямля” Якуба Коласа. Захоплены перакладам крытыкі жартуюць, быццам некаторыя фрагменты перакладу больш удалы за арыгінал.

Усіх трох аўтараў спалучае адна дэталё — нарадзіліся ля берагоў магічнай ракі Нёман. Тут, як вядома, нарадзіліся або жылі выдатныя літаратары і мастакі, гонар беларускай і польскай культур: Уладзіслаў Сыракомля, Янка Лучына, Якуб Колас, Адам Міцкевіч, Эліза Ажэшка, Станіслаў Манюшка...

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

— Мая першая аповесць „Прадслава”, — гаварыла Вольга Іпатава, — дачакалася ўжо дзевяці выданняў.

Хоць, пасля першага выдання, замест узнагарод сустрэлі яе клопаты.

— Сталі мяне плямяць, перасталі друкаваць, — успамінала пісьменніца. Нехта „ад добрага сэрца” раіў пачаць пісаць пра рабочы клас.

— *Навошта табе Волечка гэтыя ўсе княгіні?!*

Пасля 1994 года зноў прыйшлося працаваць на голым энтузіязме.

— За тры апошнія гады я правяла аўтарскія сустрэчы ў 50 раёнах Беларусі. Сустрэкалася з чытачамі, з народам.

Зараз няма месца для яе таленту на беларускім тэлебачанні і ў дзяржаўнай прэсе.

Хоць Вольга Іпатава явіцца зараз як класік беларускай гістарычнай прозы, на сустрэчы ў Гайнаўцы прачытала яна вершы прысвечаныя Купалу і Багушэвічу.

На жаль, з боку моладзі не было ніводнага пытання! Вучні таксама доўга не маглі прыгадаць сапраўднага прозвішча Якуба Коласа. Мабыць, усё ад эмоцый! У мае школьныя гады ніхто нават не марыў пра сустрэчы з класікамі, мы маглі адно любавання іх партрэтамі, якія аздаблялі беларускія залы. (гак)

Беластоцкі край

Мой Беластоцкі край — мая Айчына!
З табою звязаны мой лёс і доля.
Люблю лясы твае, люблю даліны,
Кахаю шчыра бацькаўскае поле.

Калышашся ў напевах песні роднай,
І мыеш твар у промнях залацістых,
І толькі тут я поўнасьцю свабодны,
І толькі тут душой заўсёды чысты.

Сямяцічы і Гайнаўка, і Бельск старынны,
Саколка ціхая, зялёная Дуброва,

Любоў да вас — мая адвечная павіннасць
І вернасць матчынай спрадвечнай мове.

Шасціць калосе ў палях шырокіх,
Бурліць крыніца песняю адвечнай,
Звініць нядзельны звон з царквы далёкай,
На роднай Беласточчыне я вечны.

Зямля мая, мой беларускі краю,
Над Нарваю, над Бугам задумным
Я вольны тут, душой адпачываю,
Мой краю вечны, краю незаменны.

Аляксей БАРСКИ

Мікалай Лук'янюк

Няма

Няма багацейшай
За нашу дзяржаву,
Яна грошы раскідае
Налева і направа.

Як хто дайшоў да ўлады
Ды сам добра стараўся,
Ён цяпер найбагацейшым
У дзяржаве стаўся.

Праз гады чатыры
Ён можа адпачываці
І на дачы ў пушчы
Грыбы сабе збіраці.

Цяпер будуць „правыя”
Дзяржавай кіраваць.
Што яшчэ засталося —
За бяссэннак прадаваць.

Добра яны не зрабляць,
Каб усім лепш жылося,
Бо гэта ў дзяржаве
Нікому шчэ не ўдалося.

Хто служыў у апарце,
Той катэхетам стаўся,
А з гмінных камітэтаў
У рады касцельныя пхайся.

Каб грэх свой адкупіць,
Людзям добра служыць
Ды на гады старыя
У Бога заслужыць.

Як далей

Як далей нам будзе жыць,
Цяжка адказаць;
Пажывём паўгода —
Тады будзем знаць.

Ці далей нас будуць
Дыскрымінаваці
Ды скажуць сядзець ціха
У сваёй роднай хаце?

Ці не будуць далей
Так да нас чапляцца,
Што не зможам ужо мы
Нідзе адазвацца?

Мы жывём у дзяржаве,
У сваім родным краі,
І аб гэтым улады
Усе добра знаюць.

Вось за гэта, мае мілы,
Трэба нам змагацца!
Ідалам, злачынам
Ніяк не паддавацца!

Нам сваю культуру
Усім трэба шанаваці!
Так здаўна казалі
Мае бацька і маці.

Віктар ШВЕД

Мае чарговыя грамадзянствы

Пісаў я ў папярэднім вершы:
Хачу дажыць я, проша Паньства,
З жаданнем заўсягды найпершым —
Без новых зменаў грамадзянства.

А меў я пяць іх за сабою,
І думаў, што не будзе болей.
Аднак жыццё ўжо ў нас такое,
Што змен не ведаем ніколі.

Змены ў нас родзяцца няспынна.
Пастанавіў наш Сейм на Вейскай,
Што буду я грамадзянінам
Унці Еўрапейскай.

А з волі Прэзідэнта пана,
Які сьвярджае менавіта,
Грамадзянінам яшчэ стану
Чацвёртай Рэчы Паспалітай.

Родныя краявіды

Фота АЛЁКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

Царква ў Юшкавым Грудзе

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57			

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — афарызм Джэксана Браўна.

- 1. дадатны электрод = 48 _ 36 _ 35 _ 31 _ ;
- 2. дабрадушная жартаўлівасць, весялоць = 27 _ 26 _ 25 _ 24 _ 23 _ ;
- 3. маленькая жывая рыбка для прыманкі на кручок вялікай = 14 _ 15 _ 16 _ 17 _ 18 _ ;
- 4. яны ў роце, баране, граблях = 3 _ 10 _ 34 _ 33 _ ;
- 5. канец, смерць = 19 _ 13 _ 21 _ 22 _ ;
- 6. вялікі польскі горад з лодкай у гербе = 29 _ 30 _ 7 _ 8 _ 9 _ ;
- 7. пузырыстая маса на піве і раз'юшаных губах = 47 _ 46 _ 32 _ 37 _ ;
- 8. упадзіна на сярэдзіне жывата = 40 _ 39 _ 12 _ ;
- 9. адбітак гуку, водгук = 50 _ 51 _ 5 _ 4 _ ;
- 10. вялікі сучок = 11 _ 20 _ 38 _ ;
- 11. гніццё, трухленне, гарэнне без полымья = 49 _ 41 _ 43 _ 45 _ 1 _ 2 _ ;
- 12. шкло ў аконнай раме = 53 _ 57 _ 52 _ 28 _ ;
- 13. злучае галаву з тулавам = 44 _ 55 _ 42 _ ;
- 14. не дзень = 56 _ 6 _ 54 _ . (ш)

- Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 39 нумара

Бабыль, вайна, век, горка, жах, зіма, лыч, мода, памост, перац, печ, цыган, шырыня.
Рашэнне: Чалавек найперш хоча быць прыгожым, пасля багатым і на канец здаровым.
Кніжныя ўзнагароды высылаем Яну Міхалюку з Чыжоў і Мікалаю Раманчуку з Гайнаўкі.

06.11 – 12.11

Баран (20.03. — 19.04.) Злосць і гнеў у апазіцыю Сонца і Марса (5-9.11.). Не ангажуйся ў хістка справы альбо такія, якія цябе не датычаць. Лёс кідае табе калоды пад ногі? Можна, ідзеш не па той дарозе. Крыху дыпламатыі, не ламачы галавою ў мур!

Бык (20.04. — 20.05.) 6-10.11. гарантавана паспяховае афармленне ўсіх спраў, асабліва юрыдычных і судовых. Удаля падарожжы. Не бойся рызыкаваць — інвестыцыі вернуцца з надплатай.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Трымай язык за зубамі. Будзе цябе карціць, каб падзяліцца са светам нейкімі неправеранымі гісторыямі. Лепш не выказвайся на няясныя тэмы, каб пасля не праваліць цікавую нагоду.

Рак (22.06. — 22.07.) Да 12.11. справішся з усімі „хвастамі”. Не пастай грашым. Зможаш заваяваць сэрца кагосьці, хто табе даўно ўлез у вока. Абмінай „супер-прамоцыі”, бо накупіш барахла.

Леў (23.07. — 22.08.) Шчасце не толькі на працы — дома таксама чакае цябе шмат радасці. Да паловы месяца ўсё ўдаецца табе, паводле мараў і планаў. Упартасць — блэгі дарадчык.

Дзева (23.08. — 22.09.) Кампанейскае жыццё заруменіцца. Пазнаёмішся з цікавымі людзьмі, зробіш на іх добрае ўражанне. Можаш атрымаць прапанову працы. Але не прывязвайся да сваіх планаў, бо можа прыйдзеца іх зверыфікаваць.

Шалі (23.09. — 22.10.) Можаце атрымаць прапанову цудоўнай працы. 6-10.11. маеце асабліва пшчасліваю руку ва ўсім, асабліва ў інтарэсах. Урэшце адчуеце, што раскруціліся на поўную катушку.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Трапіць табе ў вока хтосьці вельмі цікавы. На свет будзеш глядзець з аптымізмам. Тым больш, што на рахунку вырасце табе неблагая сумка. Прапановы падзарабіць.

Стралец (22.11. — 21.12.) Уважлива чытай аб'явы, можаш знайсці працу, якая дасць табе задавальненне і немалы прыбытак. 6-10.11. асабліва паспехі ў інтарэсах і знаёмствах, а таксама фантастычныя хвіліны з любай табе асобай.

Казярог (22.12. — 19.01.) На кожным прыёме будзеш душой кампаніі. І без візіту ў салоне прыгажосці ты поўны красы. Не падавайся самашкадобе, дай Амуру шанец. Не жыві над стан, хай хопіць табе таго, што маеш.

Вадалей (20.01. — 18.02.) Адчуеш, што свет для цябе расчыніўся насцеж. Будзеш рабіць тое, аб чым здаўна марыў. А і фартуна ўсміхнецца да цябе шыро-о-о-о-о-ка! 10-14.11. пазнаёмішся з асобамі, якія маюць спрыт да фінансаў і добрых ідэй. Да 8.11. лепш не выбірайся ў падарожжа.

Рыбы (19.02. — 19.03.) Каханне паглыне цябе без рэшты, а твая залюбленасць паўплывае на партнёра як наркотык. Дзякуючы сябрам можаш знайсці знакамітую працу. 6-9.11. цяжка змабілізавацца, будзеш разлезлы, лянівы і някемлівы — лепш нічога не рабі, каб цябе не надулі.

Агата Арлянская